

İbadet mükelleflerinin davranışları

Ali Efe: “Mükellef kime denir? Mükelleflerin davranışlarında ne gibi dereceler vardır?”

Ergenlik çağına ulaşmış ve akıl sahibi kişilere, Allah'ın indirdiği din hususunda yükümlülük taşıdıkları için mükellef denir. Mükellef olma yaşı her insanda farklılık gösterebilir. Genellikle erkek çocuklar 12 ile 15, kız çocukları da 9 ile 15 yaşlarında ergenlik çağına girerler ve mükellef olurlar.

Mükelleflerin davranışlarındaki derecelere gelince: Mükelleflerin davranışlarını yüce dinimiz şöyle derecelendirmiştir:

1- Farz: Allah'ın kesin emirleri olan ve mükellefin yapmakla yükümlü olduğu davranışlardır. Beş vakit namaz kılmak, Ramazan ayında oruç tutmak, gücü yetenlerin hacca gitmesi ve nisap miktarı malı olanların zekât vermesi gibi. Farzın işlenmesinde yüksek sevap, özürsüz olarak terkinde ise uhrevî ceza söz konusudur. İş ve ibadetlerin farz olanı vacip olanından, vacip olanı ise sünnet olanından sevap değeri bakımından daha yüksektir.

2- Vâcip: Farz kadar kesin olmasa da, Allah'ın yapmamızı istediği ve mükellefin ikinci derecede yapmakla yükümlü olduğu davranışlardır. Kurban kesmek, vitir namazı kılmak, bayram namazı kılmak gibi. Vacibin yerine getirilmesinde yüksek sevap, özürsüz terkinde ise yine uhrevî azap vardır.

3- Sünnet: Peygamber Efendimiz'in (asm) yaşadığı ve bizi de yaptığımız takdirde güzel ahlâka ulaştırın, Allah'ın hoşlandığı davranışlardır. Sünneti yaşamak büyük sevap, özürsüz terk etmekse sevaptan mahrumiyet içerir. Sünnete uyan inşallah mahşer gününde Peygamber Efendimizin (asm) şefaatine nail olur.

Sünneti yaşamamızı Kur'ân istemektedir. Kur'ân buyuruyor ki: “Kim Allah'a ve Resûlüne (asm) itaat eder ve güzel işler yaparsa, ona mükâfatını iki kat veririz. Onun için Biz Cennette pek güzel ve arkası kesilmeyecek bir rızık hazırlamışızdır.”¹

4 -Müstehap: Peygamber Efendimiz'in (asm) bazen yaptığı davranışlardır. Bu tür davranışları yapmamızda fazîlet vardır, terk etmemiz halinde ise günah yoktur. Nafile namaz, nafile oruç, fakirlere sadaka vermek gibi. Müstehap olan bir iş aynı

zamanda mendup, nafil, fazilet ve edep olarak da nitelendirilir.

5- Mubah: Yapmamızda veya terk etmemizde ne günah, ne sevap bulunmayan, yani yapıp yapılmaması serbest bırakılan günlük davranışlarımızdır. Yürümek, oturmak, yemek, içmek, konuşmak gibi. Fakat bir Müslüman günlük âdetlerinden olan ve gerçekte mubah olan yürümek, oturmak, yemek, içmek, konuşmak gibi fiillerinde Peygamber Efendimizin (asm) yürüyüşünü, oturuşunu, yemek yiyişini, su içişini, konuşmasını örnek alır ve bunu uygularsa sünnete uymuş olacağından, âdetini ibadete çevirir ve ibadet sevabı alır. Peygamber Efendimizin (asm) şefaatinde hak eder.

6- Helâl: Yapmamıza izin verilen ve caiz görülen davranışlardır. Besmele çekilerek kesilen hayvanın etini yemek, alın teri ile kazanmak gibi. İslâmiyet'te helâl dairesi olabildiğince geniştir. Keyif ve zevk için haram daireye girmeye ihtiyaç yoktur.

7- Haram: Kesin olarak yasak kılınan davranışlardır. İçki içmek, kumar oynamak, zina etmek, domuz eti yemek, anne ve babaya isyan etmek, yalan söylemek, gıybet etmek, suçsuz birisine iftira atmak gibi. Yapılması kesin olarak yasaklanan bir fiili yapmak haram olduğu gibi, yapılması kesin olarak emredilen bir fiili yapmamak da haramdır. Vakit girdiği halde namaz kılmamak, Ramazan ayında özürsüz olduğu halde oruç tutmamak, zengin olduğu halde zekât vermemek gibi.

Haram işleyen kimseye günahkâr denir. Günahkâr bir kimse tövbe ederse, Allah tövbesini kabul eder, günahını siler ve onu günah kirinden arındırır. Peygamber Efendimiz (asm) buyuruyor ki: "Tövbe eden, hiç günah işlememiş gibidir."

8- Mekruh: Terki istenen ve dinen çirkin görülen davranışlardır.

9- Müfsit: İbâdetin bozulmasına sebep olan davranışlardır. Namazı bozmak, orucu bozmak gibi. İbadeti kasten bozmak günahdır. Hata veya unutarak bozulmuş ise günah yoktur. Başlanmış bir ibadet hangi sebeple olursa olsun bozulursa, onu yeniden yapmak vacip olur.

Dipnotlar:

1- Ahzab Sûresi: 31